

WORKSHOP 27. November 2020

BANSKÁ BYSTRICA

Jana Lauková

Eva Molnárová

Institut für Germanistik der Matej-Bel-
Universität

Štefan–Moyzes–Platz, Banská Bystrica

STRUKTUR

ÚVOD – EINFÜHRUNG

Fokus pozornosti je orientovaný na kontext viacjazyčnosti, t.j. aké konkrétne jazyky sa vyskytujú vo vymedzenom výskumnom verejnom priestore na Námestí Štefana Moyzesa č. 37/9 po č. 44/16 (lokalita v okolí tzv. trhoviska/tržnice) v Banskej Bystrici.

Tieto jednotky a detailné zábery prvkov, z ktorých tieto pozostávajú, budú v priebehu ďalšieho komplexného výskumu v rámci projektu spracované prostredníctvom metódy kvantitatívnej a kvalitatívnej analýzy a anotované v zodpovedajúcom databázovom systéme s ohľadom na široké spektrum parametrov, ktoré sú relevantné z hľadiska skúmania jazykovej krajiny.

ÚVOD – EINFÜHRUNG

Medzi tieto parametre patrí napríklad jazyk(y) a stupeň multilingválnosti, písmo, typ a veľkosť označenia atď. Zahrnuté budú aj iné aspekty (napr. jazyková ekonómia), typ budovy (vzťahujúc sa na architektúru). Kvalitatívna analýza sa bude týkať interpretácie výsledných štatistických a topografických charakteristík zohľadňujúc sémantiku, jazykové zákony, cestovný ruch atď.

ÚVOD – EINFÜHRUNG

Cieľom je zistiť kontext viacjazyčnosti a kultúrne špecifiká danej semiosféry, zahŕňajúc napr. odlišné demografické a socioekonomické charakteristiky, diferencie v príslušnej jazykovej politike a pod.

ÚVOD – EINFÜHRUNG

Kvantitatívna a kvalitatívna analýza bude zameraná na text ako komunikát v jeho širších interdisciplinárnych súvislostiach, v podobe nápisov, označení, názvov, obrazov a pod.

Interpretácia výsledných štatistických a topografických charakteristík zohľadňujúc sémantiku, jazykové zákony, cestovný ruch atď.

1 ŠPECIFIKÁ – SPEZIFIKA

Viacjazyčnosť je v koncepcii EÚ chápaný dichotomicky.

- 1) Viacjazyčnosť vyjadruje *schopnosť človeka používať viacero cudzích jazykov*.
- 2) Viacjazyčnosťou sa taktiež označuje *koexistencia navzájom rozdielnych jazykov na spoločnom geografickom území* (v našom prípade v rámci EÚ).

1 ŠPECIFIKÁ – SPEZIFIKA

Charakteristickou črtou súčasnej jazykovej situácie (aspekt viacjazyčnosti) na Slovensku je nepochybne aj prílev cudzincov, ktorí prichádzajú na naše územie z pracovných dôvodov dlhodobého charakteru.

Mnohí z nich sú vlastníci resp. spolumajitelia/spoluvlastníci obchodných prevádzok a zariadení v centre mesta Banská Bystrica. Táto skutočnosť sa odzrkadľuje aj pri tvorbe a kreovaní názvov niektorých obchodných prevádzok a zariadení, ktoré nie sú už len výlučne v slovenskom jazyku, ale aj v iných jazykoch, napr. v angličtine, francúzštine, nemčine, ruštine, taliančine a pod.

Ich prvotným zámerom je reklamná funkcia a zároveň nepochybne aj úmysel zaujať a upútať recipientov, potenciálnych kupujúcich a užívateľov daných služieb.

1 ŠPECIFIKÁ – SPEZIFIKA

V našom príspevku sa venujeme viacjazyčnosti v názvoch obchodov a prevádzok, pričom sme zohľadňovali faktory, ktoré určujú tvorenie a apercepciu, resp. interpretáciu textu.

1 ŠPECIFIKÁ – SPEZIFIKA (CUDZOSŤ A INAKOSŤ)

Stretnutia s cudzím jazykom =
stretnutia s cudzou kultúrou

Sprostredkovateľ je cudzí jazyk.

Ak vnímanie vlastnej kultúry jej
nositeľmi spočíva v interpretácii jej
konštituentov (znakov), pochopenie
nevlastnej kultúry sa vykladá na vzniknutí
do týchto interpretácií (Dolník, 2007, s.
26).

1 ŠPECIFIKÁ – SPEZIFIKA (CUDZOSŤ A INAKOSŤ)

Neodmysliteľný aspekt:

poznanie „cudzej“ kultúry a jej vlastná
(individuálna) interpretácia.

V súčasnosti však „cudzia“
kultúra zosobňuje tzv. kultúrny transfer,
t.j. implikovanie cudzích elementov do
inej kultúry a ich prípadnú asimiláciu.

1 ŠPECIFIKÁ – SPEZIFIKA (CUDZOSŤ A INAKOSŤ)

K pochopeniu inakosti vedie poznávanie, ktoré je zamerané na okolnosti vzniku danej kultúry, na jej históriu, na jej štruktúru, skrátka na všetky súvislosti, na základe ktorých sa dá racionálne zrekonštruovať sledovaná inakosť (Dolník, 2007, s. 21).

Kultúrny a jazykový transfer, t.j. implikovanie „cudzích“ kultúrnych a jazykových prvkov do slovenskej kultúry a jazyka je súčasťou našej analýzy.

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

Analyzované názvy obchodov a prevádzok sú súčasťou projektovej databázy vytvorenej v mesiacoch november 2019 a júl 2020, ktorá obsahuje súbor fotografií textov a obrazov umiestnených na fasádach, v oknách a vo výkladoch budov na Námestí Štefana Moyzesa v Banskej Bystrici, v okolí trhoviska (medzi obyvateľmi Banskej Bystrice známa lokalita „tržnice“).

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVSKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

Námestie Štefana Moyzesa je námestie v užšom centre Banskej Bystrice.

Pomenované je podľa slovenského cirkevného hodnostára a podpredsedu Matice slovenskej Štefana Moyzesa (Moyses).

V roku 1937 sa námestie volalo Horné (Bárta, 2015).

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

Zdokumentovaných bolo 7 domových jednotiek na ľavej strane Námestia Štefana Moyzesa (z pohľadu námestia SNP), domy č. 37/9 po č. 44/16 a 12 jednotiek (konkrétnych obchodných prevádzok/zariadení v rámci jedného stavebného objektu) na pravej strane ulice na Námestí Štefana Moyzesa, pod tzv. Trhoviskom na terase.

Celková dĺžka analyzovanej lokality Námestia Š. Moyzesa je 124,73 m ľavá strana a 124,73 m pravá strana, t.j. spolu obe strany 249,46 m.

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVSKA) – ŠTEFAN-MOYSES-PLATZ

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVSKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

V rámci čiastkovej výskumnej sondy boli prostredníctvom metódy kvantitatívnej analýzy zistené nasledovné fakty:
v prípade analyzovaných „signs“ (celkovo bolo analyzovaných 70 položiek) bol celkový počet explicitne použitých jazykov 6 (vrátane slovenčiny).

Jednalo sa o jazyky angličtina, francúzština, taliančina, ruština resp. ukrajinčina a španielčina.

Zo 70 analyzovaných položiek je 77% jednojazyčných, to znamená, že v názvoch a texte je použitý iba slovenský jazyk. 16% položiek je aj v angličtine aj slovenčine.

Zvyšných 7 % položiek je dvojjazyčných a používa sa v nich slovenský jazyk v kombinácii s ďalším cudzím jazykom, konkrétne s talianskym, francúzskym, španielskym alebo ruským. Výskyt nemeckého jazyka v rámci cudzojazyčnosti sme v skúmanej lokalite nezaznamenali.

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

Vysoký podiel angličtiny nás v tomto prípade neprekvapuje, podobné zistenia a výsledky sme zaznamenali aj v predchádzajúcom parciálnom výskume jazykovej krajiny Hornej ulice v Banskej Bystrici (porovnaj Lauková, Molnárová, 2020).

Anglické pomenovania obchodov, herní a reštauračných zariadení sa už v súčasnej dobe stávajú bežnou súčasťou jazykovej krajiny (Schulze, 2018).

Používanie angličtiny sa však vo väčšine prípadov obmedzuje najmä na názvy značiek, obchodov a produktov, zatiaľ čo všetky ostatné relevantné informácie sú uvedené v slovenskom jazyku (Lauková, Molnárová, 2020, 103).

V prípade spoločnosti *Kooperativa a.s. Vienna Insurance Group* ide o presný názov rakúskej poisťovne so zastúpením v strednej a východnej Európe, uvedený je nad dverami do prevádzky.

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

V prípade názvu baru *GoodZone hookah & bar* v objekte pod tržnicou ide o anglický názov baru. Dovoľme si predpokladať, že aj pre jazykovo menej zdatného slovenského recipienta, ktorý neovláda angličtinu, nie je príliš komplikované odhadnúť význam syntagmy *good zone*, doslovný preklad v slovenčine *dobrá zóna*.

Problematickejšie to už je v prípade príznakového anglického výrazu *hookah*. Do slovenčiny sa prekladá ako *vodná fajka*, čo dokresľuje aj obrazový znak vodnej fajky nad dverami, pod týmto nápisom.

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN-MOYSES-PLATZ

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

Používanie francúzskeho jazyka ako ďalšieho prítomného jazyka v prípade názvov obchodov a prevádzok môže byť dôkazom sledovania jasnej línie stereotypných kultúrnych i jazykových konotácií a jednoznačne súvisí s oblasťou módy, oblečenia, šperkov príp. aj gastronómie.

Francúzština sa vyskytla v jednom prípade názvu prevádzky s občerstvením s názvom *Bonjour Palacinky – bagety – káva*. V súvislosti s daným kontextom s *palacinkami*, *bagetami*, *hot-dogom* a *kávou* môže mať pre recipienta sekundárne apelatívnu a reklamnú funkciu.

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN-MOYSES-PLATZ

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

Už takpovediac chronicky známy výraz, v tomto prípade figuruje ako súčasť názvu *Bonjour* (*dobré ráno/dobrý deň*) a vo Francúzsku sa používa ako forma pozdravu, pričom sa píše spolu, nie samostatne, ako si myslia mnohí ľudia.

Tento výraz sa môže použiť aj ako pozdrav pri príchode, v podstate sa ako forma pozdravu nepoužíva len ráno, ale počas celého dňa.

Ďalším francúzskym výrazom je *crepes*, čo v slovenčine znamená *palacinky*. Pravopis tohto slova je však v tomto prípade nesprávny, vo francúzštine je jeho transkripcia *crêpes*.

Z francúzštiny pochádza aj výraz *baguette* (*sendvič, bageta*). Jeho transkripcia je rovnaká aj v angličtine a takisto v preklade do slovenčiny znamená *bageta, dlhý rožok*. Z angličtiny pochádzajú v tomto prípade aj výrazy *hot-dog* a *coffee*.

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

Ďalším príkladom použitia viacjazyčnosti v kontexte LL je taliančina ako jazyk, ktorý sa v najväčšej miere vyskytuje v názvoch kaviarní, reštauračných zariadení (príp. aj módy), jednoznačne teda ide o oblasť gastronómie (Lauková, Molnárová, 2020, 106).

V jednom konkrétnom prípade v rámci skúmanej lokality ide o pizzeriu s názvom *Da Luigi Pizza*, čo v preklade znamená *pizza od Luigiho/Luigiho pizza*.

Používanie taliančiny možno vnímať ako istý druh kultúrneho i jazykového stereotypu, ktorý zodpovedá medzinárodným normám v prípade jedál (pizze, cestovín) a kávy, čo sa nám zatiaľ v doterajšom výskume LL v rámci mesta Banská Bystrica jednoznačne potvrdilo.

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

Zaujímavú súvislosť s Talianskom a taliančinou má aj príklad obchodu s názvom *Moda Italy*. V tomto konkrétnom prípade sa v názve vyskytuje 5 cudzích jazykov. Ide samozrejme o slovenčinu (*dámska kolekcia*), o angličtinu (*Moda Italy; fashion clothes – talianska móda/móda z Talianska; módne oblečenie*), francúzštinu (*boutique*), ruštinu (*модная одежда – módne oblečenie*) a španielčinu (*Ropa de moda – módne oblečenie*). Vo všetkých zaznamenaných jazykoch je zosobnená móda resp. módne oblečenie.

Lexéma „butik“ je graficky adaptovaná podľa výslovnosti a zachováva si kongruenciu vo zvukovej podobe. Ide o obchod s textilným tovarom, pre slovensky hovoriaceho recipienta známy a bežne používaný výraz. Neadaptovaný variant „boutique“ je príznakový a poukazuje na odlišnosť resp. už citovaný príznak cudzosti

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

- Kontext ruštiny môže hypoteticky súvisieť aj so skutočnosťou, že majiteľkou (aj predávajúcou) tohto obchodu s módnym oblečením je občianka z Ukrajiny, žijúca už dlhšiu dobu v Banskej Bystrici, čo sme konfrontovali a verifikovali v osobnom rozhovore s majiteľkou.
- Názov butiku zase súvisí so skutočnosťou, že tovar (módne oblečenia a módne doplnky) je dovážaný podľa vyjadrenia samotnej majiteľky priamo z Talianska.

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVISKA) – ŠTEFAN-MOYSES-PLATZ

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVSKA) – ŠTEFAN–MOYSES–PLATZ

2 (NÁMESTIE ŠTEFANA MOYZESA – OKOLIE TRHOVSKA) – ŠTEFAN–MOYZES–PLATZ

ZUSAMMENFASSUNG – ZÁVER

Sprievodný znak:

slovenský názov, ktorý je nositeľom všetkých ďalších relevantných informácií, ako napr. názvy výrobkov, identifikujúce výrobky, otváracie hodiny obchodu atď'.

V mnohých prípadoch:

v názve/podnázve prítomný slovenský preklad.

Všetky znaky je možné úplne pochopiť bez akýchkoľvek znalostí cudzieho jazyka.

Názov obchodu: najvýznamnejšia časť označenia a to bez ohľadu na jeho jazyk ako aj označenie napríklad jednou alebo viacerými z nasledujúcich funkcií:
písmo, veľkosť, farba, poloha.

Ďakujeme za pozornost!

Danke für Aufmerksamkeit!